

Leszek Kolakowski serà el pròxim convidat de la Càtedra Ferrater Mora

X.C.

■ **Girona.**— El filòsof polonès Leszek Kolakowski serà el pròxim professor convidat de la Càtedra Ferrater Mora, per la qual també passaran durant l'any vinent Theo Angelopoulos, Robert Nozick i Susan Sontag, mentre que la visita de Luigi Luca Cavalli-Sforza està prevista per a l'any 2001. Leszek Kolakowski portarà a terme a la UdG un seminari sobre el tema *Reason and the sacred* (La raó i el que és sagrat), que tindrà lloc entre el 18 i el 22 d'octubre, de dilluns a divendres (16.00-18.30), i les sessions es faran en anglès, tot i que els debats es podran fer en català o castellà. El preu de la matrícula és de 10.000 pessetes (5.000 per als becaris i estudiants que ho acreditin). Per més informació: 972 41 80 19.

Leszek Kolakowski (Radom, 1927) és «representant d'un marxisme crític i liberal, que va de la filosofia analítica als temes morals»; un pensament plasmat en obres com ara *L'home sense alternativa* (1960), *Filosofia existencial* (1965), *Tractat sobre la mortalitat de la raó* (1967) i *La cultura i els fetixes* (1967). Actiu militant contra el comunisme soviètic a Polònia, el 1968 va ser expulsat del seu país, i des de llavors ha exercit la professió docent a diverses universitats dels Estats Units, Canadà i el Regne Unit (Oxford). Una de les seves obres més recents és *Déu no ens deu res*, «una obra més apologètica que crítica, disertació teològica adreçada a un lector que accepta els dogmes cristians i pateix les seves conseqüències doctrinals».

El filòsof Leszek Kolakowski farà un curs a la UdG del 18 al 22 d'octubre

□ GIRONA.- El filòsof polonès Leszek Kolakowski ocuparà la Càtedra Ferrater Móra de Pensament Contemporani de la Universitat de Girona (UdG) del 18 al 22 vinents, segons han informat fonts de la Uuniversitat.

Kolakowski impartirà el seminari *Reason and the sacred*. El filòsof ha fet els darrers anys contribucions al pensament religiós i a la relació entre la raó i el sagrat, que és precisament el títol de les cinc sessions que farà a la UdG.

El professor Kolakowski va néixer a Radom (Polònia) el 1927, i actualment és professor emèrit de la Universitat d'Oxford. A final del anys 60 va cultivar un marxisme crític i va reclamar un tipus d'humanisme que no fos un mer individualisme egoista. Això va accentuar la seva preocupació per qüestions morals. **DdeG**

El filòsof polonès Leszek Kolakowski ocupa la Càtedra Ferrater Móra

Leszek Kolakowski.

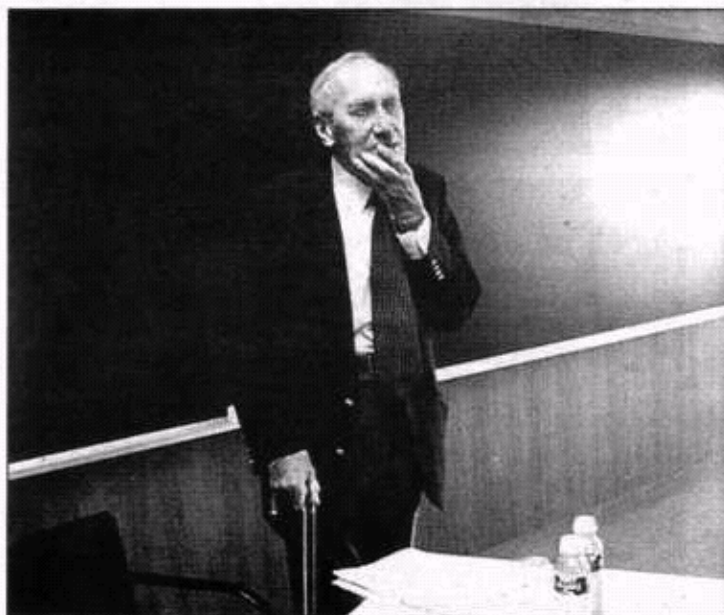
□ GIRONA.- El filòsof polonès Leszek Kolakowski va arribar ahir a Girona i va començar a impartir el seminari *Reason and the sacred*, organitzat per la Càtedra Ferrater Móra de pensament contemporani de la Universitat de Girona (UdG).

Kolakowski farà classe durant tota aquesta setmana a la Facultat de Lletres de la UdG per parlar de temes relacionats amb les seves contribucions al pensament religiós i a la relació entre la raó i el sagrat, que és precisament el títol de les seves lliçons.

Kolakowski va néixer a Polònia el 1927 i actualment és professor emèrit de la Universitat d'Oxford. **DdeG**

**«La raó i el sagrat»,
segons Kolakowski, a
debat a la UdG**

■ Girona.— El filòsof Leszek Kolakowski va iniciar ahir a la càtedra Ferrater Mora de la UdG el seminari *Reasons and the sacred* (*La raó i el sagrat*). Les sessions es perllongaran fins divendres, de les quatre a dos quarts de set de la tarda. Kolakowski (Radom, Polònia, 1927) és professor emèrit a la Universitat d'Oxford. S'ha significat per la seva preocupació per les qüestions morals i en els darrers anys ha reflexionat sobre el pensament religiós i la relació entre la raó i el sagrat, que és el tema d'aquest seminari. / EL PUNT

Kolakowski, abans de la primera sessió, ahir a la tarda. Foto: ANNA CARRERAS.

FILOSOFIA

La raó i el sagrat, segons Kolakowski

MARTA MASERGA

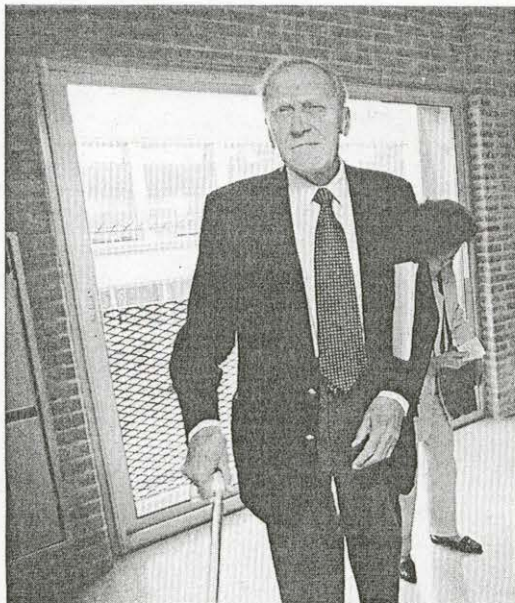
L'autora d'aquest article va ser becària de la Càtedra Ferrater Mora de la UdG. Arran d'haver assistit al curset impartit recentment per Leszek Kolakowski a la Ferrater Mora, descriu el punt de vista del cèlebre filòsof sobre la relació entre la raó i el sagrat, alhora que proposa una sèrie de reflexions.

La Càtedra Ferrater Mora va convidar fa uns dies el filòsof Leszek Kolakowski, que va impartir deu lliçons amb el títol *La Raó i el Sagrat*. Nascut l'any 1927 a Radom (Polònia), Kolakowski es va doctorar a la Universitat de Varsòvia l'any 1953, i hi va obtenir, el 1964, una plaça de catedràtic. Exiliat el 1968, ha estat professor a la Universitat McGill del Canadà, i a diverses universitats americanes (Berkeley, Yale, Chicago) i nomenat Fellow al All Souls College de la Universitat d'Oxford des del 1970, on es va jubilar, el 1995. Ha escrit més de 30 llibres i li han concedit sis doctorats Honoris Causa, entre molts altres premis i distincions. Els seus interessos se centren en la història de les idees, de la teologia, la filosofia de la cultura, de la religió i de la política.

Amb el títol *La Raó i el Sagrat*, Kolakowski va esbossar a Girona les línies mestres del seu pensament en una reflexió sobre la crisi que viu la societat actual en la seva vessant filosòfica, moral i política. Les lliçons van tractar sobre l'experiència mística, la identitat col·lectiva, la responsabilitat, la fonamentació del coneixement i l'experiència moral i la significació filosòfica de la caiguda del comunisme. Tots aquests temes va tractar-los en la seva dimensió històrica per acabar amb una diagnosi del seu estat actual. Segons Kolakowski, el relativisme és l'origen de la crisi que pateix la nostra societat occidental i consisteix en la manca de principis epistèmics i morals, l'absència dels quals crea a l'individu un gran malestar perquè no troba resposta a les seves necessitats espirituals. Si bé el relativisme pot ser acceptat com una sortida al dogmatisme de certes ideologies (integra perspectives i cultures diverses), Kolakowski denuncia que el relativisme hagi acabat per infiltrar-se en tots els àmbits de l'esfera humana, fins al punt que, més que un atac al dogmatisme i a la intolerància, s'hagi convertit en un escut on amagar o satisfer la nostra indiferència pels afers públics i privats. Per dir-ho d'una altra manera, el relativisme ens permet justificar la nostra convivència, ja que «tot depèn de com es miri», «tot val».

La societat del consens

La manca de criteris on fonamentar els nostres pensaments i les nostres accions es produeix tant en l'àmbit individual com en el col·lectiu. La societat mateixa sembla justificar-ho tot depenent d'uns interessos o d'un context determinats. Kolakowski ho exemplifica amb el pragmatisme de la societat nord-americana, que ho basa tot en el consens («això

Kolakowski, a les aules de la UdG el mes passat. Foto: A. CARRERAS.

és no si uns quants o la majoria hi està d'acord»), i la contrasta amb la societat alemanya, que contràriament sempre ha sabut condemnar certes pràctiques (com ara l'esclavitud) fis i tot quan eren practicades per ella mateixa (aquí, el consens no «justifica» mai una pràctica).

Segons l'opinió de Kolakowski, aquest relativisme ha estat mantingut i potenciat pel científic que domina aquest final de segle (que té les seves arrels en la Il·lustració): la ciència s'ha convertit en un substitut de la religió o els principis morals, però no proporciona cap indicació de com l'home ha de viure la seva vida, de quins són els béns morals que ha de perseguir, encara menys una distinció entre el que està bé i el que està malament. Kolakowski denuncia que el progrés científic i tecnològic puguin constituir el paradís que satisfaci totes les necessitats de l'home. La relativitat moral en què viu li provoca una insatisfacció incòmoda i una inseguretat angoixant. L'ésser humà no només vol ser tècnicament dominant, sinó també moralment entès: per tal de satisfer les seves necessitats espirituals ha de poder arrelar-se en uns principis i uns valors.

Segons Kolakowski, de la mateixa manera que l'home distingeix entre la veritat i la falsedat dels seus judicis i creences, també ha de poder distingir entre el bé i el mal, tenir criteris sobre el que li és bo i el que li és dolent. Només així podrà defensar els valors que puguin donar sentit i direcció a la seva vida (no necessàriament lligats a una religió) i només així podrà viure-la plenament. Un home man-

cat de valors, incapaç de reconèixer principis morals, és un home desmoralitzat, incapaç d'enganxar-se a la vida i menys de controlar-la. I Kolakowski estén aquesta anàlisi de l'individu a tota la cultura occidental, incloent-hi també la política, cada vegada més buida d'ideologia.

L'experiència intuïtiva

Pel que fa a l'articulació filosòfica del seu pensament, Kolakowski defensa que aquests principis morals, aquestes regles que ens han de guiar en les nostres accions, formen part de l'experiència intuïtiva de l'ésser humà i no és possible fonamentar-los teòricament, explicar per què haig de creure en uns principis i no en uns altres. La filosofia des de la Il·lustració ha buscat fonamentar els principis del coneixement i la moral en la Raó, però no se n'ha sortit per un problema d'autoreferència: la Raó no pot autofonamentar-se «racionalment», mitjançant les seves pròpies regles.

No és possible arribar a una legitimació del coneixement humà o de l'experiència humana des de fora d'aquest coneixement o d'aquesta experiència. No hi ha un punt de partença absolut, sense pressuposicions, però la filosofia continua buscant-lo sense adonar-se que ella mateixa n'és l'obstacle. La filosofia reflecteix la fragilitat de l'home en la seva necessitat de fonamentar la seva pròpia existència. Kolakowski ho il·luminava en aquesta pregunta: necessitem una certa filosòfica per apuntalar la nostra certesa moral?

Els filòsofs, en tot cas, continuaran pensant-hi uns segles més per mantenir la feina.

Fe d'errades:

- 1ª columna, 2n paràgraf al final: on diu **convivència** ha de dir **conviniència**.
- 2ª columna, al principi, on diu **és no** ha de dir **és bo**.
- 2ª columna, al final del segon paràgraf, on diu **dominant** ha de dir **dominat**.

Kolakowski a la Càtedra Ferrater Móra

El filòsof polonès Leszek Kolakowski va ser convidat per la Càtedra Ferrater Móra i va impartir del 18 al 22 d'octubre un seminari amb el títol *La Raó i el Sagrat*. El treball de Kolakowski, nascut a Polònia el 1927, se centra en qüestions relacionades amb la història de les idees, la filosofia de la cultura, la religió i la política. Ha escrit més d'una trentena de llibres i el seu treball ha estat àmpliament reconegut amb nombrosos premis i distincions, entre els quals destaquen sis doctorats Honoris Causa.

Un dels temes que va suscitar més interès a les seves lliçons a Girona va ser la seva valoració crítica de la caiguda del comunisme. Kolakowski sempre ha estat un marxista crític i l'any 1968 el govern polonès el va expulsar de la universitat per considerar-lo l'instigador moral del moviment democràtic d'estudiants que protestaven contra l'opressió cultural a Polònia.

Kolakowski va assenyalar tres causes del col·lapse del comunisme. Primera, el declivi ideològic: es dilueixen els valors morals en la força racionalitzadora de l'estat, que no distingeix entre el que és bo i el que és dolent, sinó entre el

que és políticament correcte i incorrecte.

L'individu es troba aïllat i impotent davant d'un estat totalitzador que identifica els interessos de l'estat amb els de l'individu. Segona, el fracàs de l'economia: l'economia té unes regles pròpies que no poden ser controlades. No es pot competir amb les lleis del mercat. Tercera, l'acció opressora del govern sobre els ciutadans servint-se de la prohibició d'institucions democràtiques, sindicats i iniciativa privada sobre la base que totes les necessitats ja són cobertes per l'estat.

Totes les prediccions de Marx han resultat, no només falses, sinó que s'han donat a la inversa. Vegem algun contrast entre predicció i realitat: desaparició de la classe mitjana / no ha deixat de créixer com a classe, la inevitabilitat de la revolució del proletariat / cada vegada està més desprotegit i menys organitzat, o la idea que el mercat obstaculitza el progrés tecnològic / no ha deixat de potenciar-lo.

El marxisme històric, doncs, no ha tingut cap força explicatòria. Kolakowski sempre s'ha oposat al determinisme de la història defensat pel marxisme sobre la seva base racionalista i científica (si es coneixia la raó històrica podria dominar-se i fer-se'n prediccions fiables).

Però ni hi ha una raó històrica ni la història té una direcció que es pugui predir: més aviat està feta de fets accidentals que fan canviar el seu curs. En la història hi ha moments en què es produeix una gestació lenta de gran potencialitat que fa emergir noves idees que transformen mentalitats i sensibilitats. El naixement i la fi del comunisme són dos d'aquests moments.

Pel que fa a la situació actual dels països postcomunistes, Kolakowski considera que la recerca d'una identitat nacional és una resposta a la seva necessitat d'agressivitat que sorgeix amb el sentiment de desprotecció i d'inseguretat que els ha quedat amb la mort de totes les veritats que els proporcionava el comunisme. Així s'entén que l'actual supervivència dels partits socialistes depengui del buidatge ideològic dels programes. Pel filòsof, però, no hem de veure el comunisme com l'únic portador de tots els mals, ja que la nostra societat liberal ha aconseguit per altres mitjans ser molt més corrosiva.

El seu relativisme moral descarrega l'home de responsabilitats i el situa en la indiferència i la manca de compromís envers ell mateix i la societat. Aquest fet, unit al consumisme salvatge, el desactiva amb tanta o més eficàcia que el comunisme.

LESZEK KOLAKOWSKI ► FILÓSOFO

“La igualdad total sólo la asegura un régimen totalitario”

GERARD BAGUÉ, Girona
Leszek Kolakowski (Radom, Polonia, 1927) ha publicado más de treinta libros, muchos de ellos traducidos al castellano, en los que aborda la historia de las ideas y las religiones, la filosofía de la cultura y de la religión, y la teoría política. El marxismo y la religión se encuentran en el centro de su amplio espectro de análisis. Fue expulsado de la universidad de Polonia en 1968, acusado de incitar el movimiento democrático de estudiantes. Es profesor emérito de la Universidad de Oxford. Ha recibido numerosos galardones internacionales y seis doctorados *honoris causa*. A pesar de su prestigio, el seminario *La razón y lo sagrado*, impartido hace varios días en la *Cátedra Ferrater Mora de la Universidad de Girona*, constituye su primera actividad académica en España. Es poco amigo de las entrevistas, por lo que sus opiniones, contundentes y polémicas, escasean en los medios de comunicación.

Pregunta. ¿Cuáles son los principales errores del marxismo?

Respuesta. Son tantos que se hace difícil destacar los más importantes. Todas las anticipaciones de Marx se han demostrado falsas: la esperanza de que habría una revolución proletaria determinada por el conflicto entre la clase obrera y el capital, o la idea de que el capitalismo sería incapaz de sobrevivir porque es contrario al desarrollo tecnológico. Precisamente, ha pasado lo contrario. Marx previó también la desaparición de los antagonismos étnicos y nacionales. En el fondo era una fantasía filosófica imposible. Creía verdaderamente que habría un proceso de liberación, de desalienación del hombre. Es difícil definir qué es eso. Él debió de creer que estaba en posesión de un saber especial sobre la esencia del hombre. Finalmente, nos prometió la bondad comunista y dijo bien claramente que toda idea de comunismo puede ser resumida en una sola expresión: la abolición de la propiedad privada. Pero resulta que el comunismo más atroz, con

su *gulag*, es el comunismo en su definición marxista. No quiero decir que sea el responsable de la construcción de los *gulag*, no era esa su intención, pero es bien cierto que muchos pensadores del siglo XIX, sobre todo los anarquistas, anticiparon perfectamente, y antes de la Revolución Rusa, que el socialismo según la idea de Marx conduciría a la esclavitud.

El filósofo Leszek Kolakowski durante su estancia en Girona. / PEPE DURAN

P. ¿Qué ha dejado de bueno el marxismo en el pensamiento actual?

R. Como cultura de la historia no queda nada. De todas formas, ha sido Marx quien ha contribuido decisivamente a nuestra razonable costumbre de buscar las conexiones entre la cultura y las ideas por un lado, y los intereses de los diferentes grupos sociales por el otro, a pesar de que él expresó esa idea con formas

dogmáticas y absurdamente extremistas. Hace falta leer a Marx porque forma parte de la cultura europea. No hay duda de que también debe conocerse a Descartes, pero parecería estúpido hacerlo como si sus manuales de física todavía fuesen válidos. Lo mismo puede decirse de Marx.

P. ¿Piensa que el liberalismo, como forma de gobierno en la

Europa contemporánea, es una doctrina ligada a los intereses de unas determinadas clases sociales?

R. No creo que pueda definirse únicamente por el interés de tal o cual clase social. Es cierto que el libre mercado no resuelve todos los problemas y que causa graves efectos indeseables, pero me parece que todas las demás fórmulas son todavía peores. Se pueden criticar los regímenes liberales, pero sus alternativas no son más que tiranías.

P. ¿Piensa que puede llegarse a una sociedad sin clases?

R. Eso depende de cómo defina usted la clase. En la sociedad posindustrial contemporánea, con la propiedad ciertamente difusa, la definición de clase marxista es difícilmente aplicable. Si me pregunta si creo en una sociedad con igualdad completa, le diré que no. La igualdad material completa es una noción contradictoria, puesto que únicamente puede ser asegurada en un régimen totalitario. Y los regímenes totalitarios comportan

ilegalidades en otros campos que son muy apreciadas, como el acceso a la información o la participación en el poder. La igualdad completa es imposible. No existirá jamás.

P. ¿Puede hablarse de idearios de izquierdas o de derechas?

R. Antes de la I Guerra Mundial no había dudas de lo que era

la derecha y la izquierda. Después, la tradición de izquierda y la idea misma del socialismo fueron apropiadas y monopolizadas por el socialismo asiático, el de Lenin y Stalin. Es cierto que existen otras formas de ideal socialista, pero la confusión producida por el sovietismo ha dejado huella. ¿Qué es, pues, la derecha y la izquierda?

Por ejemplo: normalmente asociamos el nacionalismo con la derecha, pero la Iglesia católica no es

nacionalista, es perfectamente cosmopolita, ¿por qué se la asocia, pues, con la derecha? Existen formas nacionalistas del catolicismo, pero quedan al margen de la orientación principal. Hoy ya nadie discute que hay que ayudar a los más desfavorecidos. Bien pocos defienden consecuentemente el darwinismo social. Es una cuestión de grado, más que de enfrentamiento entre dos visiones contrapuestas del mundo.

P. ¿Los nacionalismos son responsables del estallido de conflictos bélicos en Europa?

R. Los conflictos sociales son múltiples y eternos. No existirá jamás una sociedad sin conflictos. La explosión inesperada de los nacionalismos que han sufrido algunos estados me parece perfectamente natural. Es natural que la gente aspire a un espacio cultural propio para sentirse en su propia casa. No hay nada de malo en eso mientras no se transforme en un nacionalismo salvaje como vemos hoy en día. Las raíces de estos conflictos han existido siempre. Desgraciadamente, todos los cambios sociales provocan el crecimiento de la hostilidad nacional. En el siglo XIX suponían, tanto liberales como socialistas, que las naciones eran un anacronismo por extinguir.

P. ¿Qué opinión le merece su compatriota el papa Karol Wojtyła?

R. Creo que es un hombre de una gran calidad moral e intelectual. Le objetan que es un tradicionalista; sin duda. La Iglesia vive de la tradición. Sobre la moral sexual, el Papa no ha inventado nada que no haya dicho antes sus antecesores. Está contra el aborto, pero esa es la opinión de la Iglesia desde siempre y no hay razón para cambiarla. Por lo que respecta a la contracepción, no conozco el alcance teológico de esta prohibición, pero no me parece que tenga verdadera influencia sobre la demografía del mundo. Por otra parte, ha mostrado una habilidad

extraordinaria para transformar su papado en un hecho social. Ningún Papa de la historia se ha hecho tan visible ni ha hablado directamente a tantos millones de personas. Es el papado más largo y el más significativo del siglo.

P. ¿Cree que la fe cristiana tiene futuro en la sociedad moderna?

R. Sí, sin duda. La religión está viva en el mundo y no creo de ningún modo que pueda morir, incluido el cristianismo.

“La explosión inesperada de los nacionalismos me parece perfectamente natural”

“Sobre la moral sexual, el Papa no se ha inventado nada que no hayan dicho antes sus antecesores”